



MNP Rapport 500402009/2007

**Quick scan ecologische effecten natuurwetgeving**

R. van Oostenbrugge

Contact:

R. van Oostenbrugge

Natuur, Landschap en Biodiversiteit

[rijk.van.oostenbrugge@mnp.nl](mailto:rijk.van.oostenbrugge@mnp.nl)

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van ministerie van Landbouw, Natuur en  
Voedselkwaliteit

# Ecologische effectiviteit natuurwetgeving

15 november 2007

## Inleiding

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft het MNP gevraagd een quick scan uit te voeren naar de ecologische effectiviteit van natuurwetgeving. Natuurwetgeving richt zich op de bescherming van natuurgebieden (Natuurbeschermingswet), bossen (Boswet) en soorten (Flora- en Faunawet). In de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet zijn ook de verplichtingen die voortvloeien uit de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn vastgelegd.

Het ministerie van LNV heeft drie vragen gesteld aan het MNP. Deze zijn:

- Wat zijn de trends in planten- en diersoorten?
- Wat is er van de trends toe te rekenen aan de natuurwetgeving?
- Wat zou er zijn gebeurd als de wetten er niet waren?

De quick scan heeft plaatsgevonden op basis van in MNP-rapporten beschikbare kennis. Er zijn geen aanvullende analyses uitgevoerd.

Dit rapport begint met de drie vragen en eindigt met een conclusie. In de bijlage is een aantal algemene trends ten aanzien van soorten in Nederland opgenomen. Verdere informatie over soortgroepen is te vinden in het [Milieu- en Natuurcompendium](#).

## Algemeen

Het is niet goed mogelijk om de ecologische effectiviteit van een specifiek instrumentarium, zoals in dit geval natuurwetgeving, vast te stellen. Dit komt omdat de diverse factoren die de effectiviteit bepalen, niet van elkaar te onderscheiden zijn ten aanzien van het effect dat de factoren afzonderlijk hebben. Zo worden bijvoorbeeld instrumenten van natuurwetgeving en stimulering van natuurbeheer via subsidie gecombineerd en aanvullend aan elkaar ingezet. Dit aspect is overigens inherent aan alle beleidsevaluaties. Leerpunt voor toekomstige aanpassing van regelgeving (en ander instrumentarium) kan zijn dat een nulmeting zinvol is, zodat de situatie voor- en na invoering met elkaar vergeleken kunnen worden. Verder kunnen interviews en casestudies bruikbare informatie aanleveren. Een dergelijk onderzoek vraagt echter meer tijd dan dat er beschikbaar was voor deze quick scan.

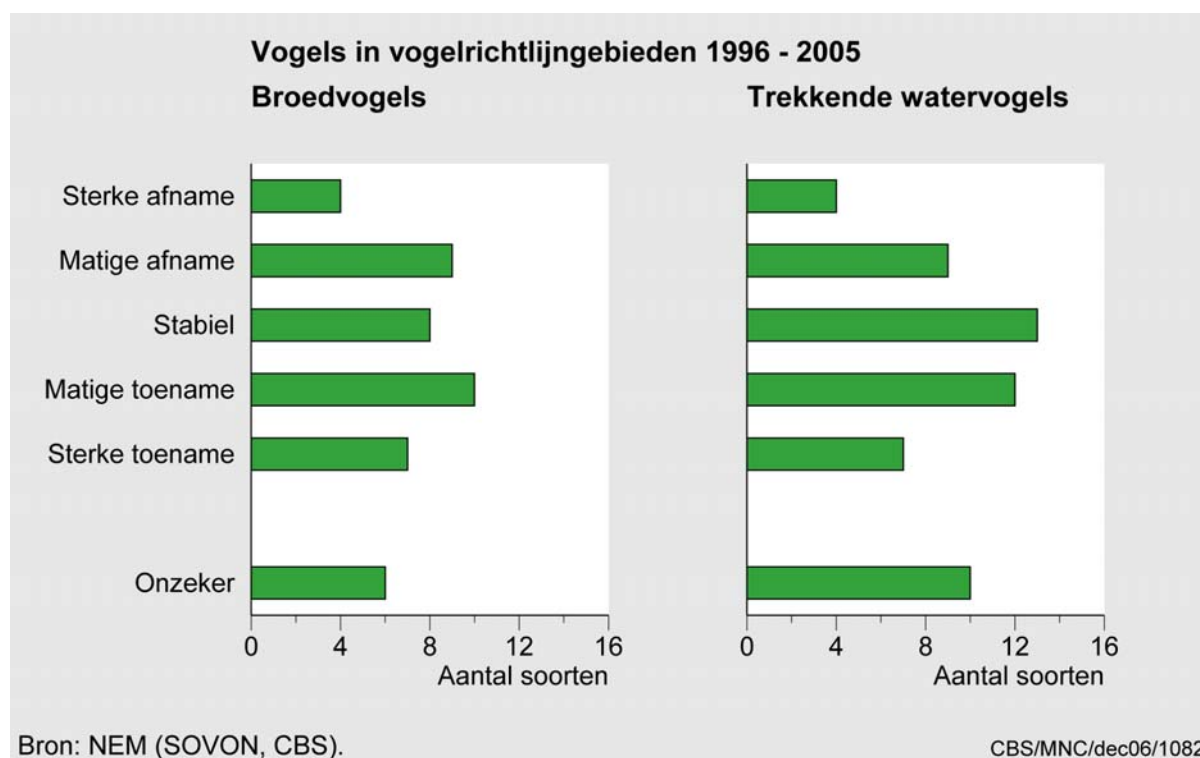
Daarnaast zijn ecologische effecten in het veld dikwijls pas lange tijd (10 tot 30 jaar) na het uitvoeren van maatregelen zichtbaar. De effecten kunnen hooguit indicatief geduid worden.

Conform de vragen van het ministerie van LNV ligt het accent in deze rapportage op de ecologische effectiviteit. Dit is niet het enige criterium waarop een instrument als wetgeving wordt beoordeeld. Standaard evaluatiecriteria voor goed beleid zijn rechtmatigheid, doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en aanvaardbaarheid (proces, draagvlak). Behalve een beoordeling van de ecologische effectiviteit, komen ook de andere criteria kort aan de orde wanneer dit relevant is.

## 1. Trends in de natuur

In Natuurbalansen en het Milieu- en Natuurcompendium zijn tal van trends opgenomen. Vanwege de relatie met natuurwetgeving is hier de trend van vogelsoorten in Vogelrichtlijngebieden opgenomen.

Tussen 1996 en 2005 zijn binnen de Vogelrichtlijngebieden een aantal broedvogels en trekkende watervogels van de Vogelrichtlijn toegenomen (zie respectievelijk linker figuur en rechter figuur). De Vogelrichtlijn is in 1979 ingesteld, en de implementatie is nog in volle gang in Nederland. De toename die een aantal soorten laat zien, zal mede te maken hebben met de beschermde status die het merendeel van de Vogelrichtlijngebieden al jarenlang heeft. Toch zijn er ook nog soorten die een afname laten zien. Ongetwijfeld spelen meerdere oorzaken hier een rol.



In algemene zin geldt, dat het biodiversiteitsverlies van de afgelopen eeuw nog niet tot stilstand is gekomen. Wel zijn er voor sommige soortgroepen (vleermuizen, inheemse riviervissen en watervogels) positieve ontwikkelingen te zien. Maar met soortgroepen als dagvlinders en weidevogels en ook een groot deel van de Nederlandse flora gaat het slecht. De soortensamenstelling wordt steeds eenvormiger. Soorten die al algemeen waren, worden steeds algemener; soorten die aan speciale typen natuur zijn gebonden, gaan achteruit. Ook de kwaliteit van natuurgebieden laat een wisselend beeld zien: de kwaliteit van duinen en moeras is de afgelopen jaren vooruit gegaan, de kwaliteit van bos, heide en grasland achteruit. De bijlage bevat meer informatie over deze trends.

## 2. Wat is er van de trends toe te rekenen aan de natuurwetgeving?

### *Ecologische effecten*

Zoals hierboven is aangegeven, is het bijzonder moeilijk om uitspraken over te doen over welke ecologische effecten zijn toe te rekenen aan natuurwetgeving. Een uitzondering hierop vormen de beschermde natuurmonumenten waar heel specifieke soorten worden beschermd. Een dergelijk gebied is het insectenreservaat de Zandkuil op Texel, waar enkele specifieke bijen- en wespensoorten worden beschermd via de aanwijzing van dit terrein onder de Natuurbeschermingswet. Deze bescherming zal, gecombineerd met het gevoerde beheer, een belangrijke rol hebben gespeeld bij de instandhouding van enkele soorten ter plekke en voor sommige soorten (gezien hun zeer beperkte verspreidingsgebied) zelfs landelijk.

### *Effecten eerder in de beleidsketen*

Hoewel dus de ecologische effectiviteit moeilijk valt te beoordelen, kan wel het een en ander worden opgemerkt over 'eerdere stappen in de beleidsketen'. Zo heeft toepassing van de Natuurbeschermingswet in het duingebied (aanvankelijk gekoppeld aan drinkwaterwinning, later aan de Vogel- en Habitatrichtlijn) een belangrijke bijdrage geleverd aan het onbebouwd blijven van grote delen van dat gebied. Een aansprekend voorbeeld is de strakke begrenzing tussen de bebouwing van Den Haag en het onder de Natuurbeschermingswet aangewezen aangrenzende duingebied. De ecologische kwaliteiten van dit gebied hebben ongetwijfeld geprofiteerd van deze wettelijke bescherming.

Niet alleen de natuurbeschermingswetgeving beschermt gebieden tegen bedreigingen, maar ook planologische bescherming (via bestemmingsplannen) levert hiervoor een belangrijke bijdrage. Hierbij past de kanttekening dat in de praktijk verschillen zichtbaar zijn tussen de diverse vormen van regelgeving. De Vogel- en Habitatrichtlijn (tegenwoordig verankerd in de Natuurbeschermingswet) noodzaakt tot zeer zorgvuldige afwegingen. Zie bijvoorbeeld de gang van zaken rond de Westerschelde. Het gaat daarbij om aspecten als de afweging of een ingreep maatschappelijke noodzaak kent en om de toepassing van compensatie. Het lijkt gerechtvaardigd om te stellen dat bescherming van Natura 2000-gebieden een zeer duurzaam karakter heeft, gevolgd door bescherming van overige onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden. Bescherming via het planologische regime heeft mogelijk een minder duurzaam karakter, omdat bestemmingsplannen te vaak verouderd zijn en bovendien op gemeentelijk niveau herzien kunnen worden. Diverse casestudies ten behoeve van onder meer de Natuurbalans laten zien dat op gemeentelijk niveau een afweging tussen duurzame instandhouding van natuur en economische ontwikkelingen veelal uitvallen in het voordeel van het laatste, zonder dat er een zorgvuldige integrale afweging heeft plaatsgevonden. Hier speelt dus de aansturing en toetsing door provincies en rijksoverheid een belangrijke rol.

Wat de oppervlakte natuur betreft: deze laat ten opzichte van 1990 een toename zien, maar dat is meer toe te schrijven aan het EHS-beleid dan aan de natuurwetgeving. Om het voortbestaan van de nieuw

verworven natuur duurzaam te garanderen is de natuurwetgeving wel van belang, naast de planologische bescherming. Dat is nog niet altijd goed geregeld (Algemene Rekenkamer 2006). Ook artikel 10 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt goede mogelijkheden, maar hiervan wordt, voor zover binnen het MNP bekend, geen of weinig gebruik gemaakt.

### *Uitvoering*

Verder is een belangrijke constatering dat de wetgeving alleen effectief is wanneer de uitvoering adequaat gebeurt. Naleving van de natuurwetgeving (ook door overheden) is nog geen vanzelfsprekendheid (Rekenkamer 2007). Daarbij gaat het zowel om de eerste afweging (onvoldoende toepassing van het nee-tenzij beginsel, beperkte uitvoering van het alternatievenonderzoek en onderbouwing van de zwaarte van het openbaar belang) als om de compensatieverplichtingen. Ook diverse analyses voor EHS-gebieden laten dat zien. Een sterk punt van de Boswet heeft juist betrekking op deze compensatieverplichting. Hier is juist de recente ruimte die geboden wordt voor ontheffingen op die verplichting positief voor het realiseren van natuurdoelen (bijvoorbeeld heide in plaats van bos).

De kennis over natuurwetgeving bij lagere overheden is voor verbetering vatbaar; op die niveaus wordt ook geklaagd over de complexiteit ervan (met name het aantal verschillende beschermingsregimes). Een ander knelpunt in de uitvoering is onduidelijkheid over de interpretatie (toetsingscriteria, wanneer is een effect significant?).

Onder uitvoering hoort ook handhaving thuis. Het tekort aan menskracht voor de handhaving van natuurwetgeving en planologische regelgeving is een door gemeenten veel geuite klacht.

### *Combinatie met andere maatregelen*

Essentieel is dat wetgeving op zichzelf niet in staat is om ecologische effectiviteit te realiseren. Het gaat dan niet alleen om beheer van gebieden als noodzakelijke voorwaarde, maar ook om sturing op externe invloeden zoals milieu- en watercondities en ruimtelijke samenhang. Gericht op milieu- en watercondities bestaat eveneens wetgeving. Denk bijvoorbeeld aan de NEC-richtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Ook hier geldt weer dat er interferentie is met ander instrumentarium, zoals maatregelen uit het Nationaal Milieubeleidsplan 4 en de Top-lijst verdroging. Oplossen van knelpunten op het terrein van milieu- en watercondities voor natuur is een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van natuurdoelen, waaronder de doelen voortvloeiend uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (MNP 2007b).

In documenten als Natuurbalansen (MNP 2006 en 2207a) en Nederland Later (MNP 2007c) is aangetoond dat de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn niet kunnen worden gerealiseerd met wetgeving alleen en in de Natura 2000 gebieden alleen. Aanvullende gebieden met natuurbestemming (EHS buiten Natura 2000) of met beperkingen op gebruik voor andere functies (beïnvloedingsgebieden) zijn nodig om de gestelde doelen te realiseren. In dit verband moet ook het belang worden genoemd van de beheerplannen die de komende tijd voor Natura 2000-gebieden worden gemaakt.

### *Soortbescherming*

De bovenstaande opmerkingen hebben vooral betrekking op gebiedsbescherming. De ecologische effectiviteit van de soortbeschermende maatregelen van de Flora- en Faunawet is nog lastiger te beoordelen. Het gaat dan immers om het oordeel of populaties duurzaam beschermd worden via toepassing van de regelgeving. Om dit te beoordelen zou het gezamenlijke effect van alle via ontheffingen en vergunningen toegestane ingrepen in beeld gebracht moeten worden. Dat is, voor zover bij het MNP bekend, nog niet gebeurd. De Flora- en Faunawet heeft er wel toe geleid dat gemeenten en projectontwikkelaars een bewustere afweging maken van de mogelijke effecten die voorgenomen ingrepen hebben op flora en fauna. Bij diverse gemeenten wordt ook anticiperend beleid op dit terrein ontwikkeld. Verder worden compenserende en mitigerende maatregelen in de planvorming betrokken; een zorgvuldige uitvoering en handhaving zijn essentieel om er voor te zorgen dat het niet bij plannen blijft.

### *Proces/draagvlak*

Een kenmerk van wetgeving is dat het éézijdig door de wetgever wordt opgelegd. Daarmee kan het niet altijd rekenen op een warme ontvangst bij betrokkenen. Met de natuurwetgeving worden vaak beperkingen opgelegd aan de keuzevrijheid van betrokkenen. Deze beperking van vrijheid wordt als knellend ervaren. Heel anders dan bijvoorbeeld het verplicht stellen van een roetfilter, dat een éénmalige financiële investering vraagt. Aanwijzing van gebieden onder de Natuurbeschermingswet bijvoorbeeld, kan ervaren worden als een overval. Door de negatieve start worden positieve kanten, zoals de mogelijkheid om voor beheersubsidie in aanmerking te komen, lange tijd niet gezien. De Natuurbeschermingswet is in het verleden ook als instrument ingezet als andere instrumenten zoals planologische bescherming, als onvoldoende werden gezien.

Weerstand wordt niet alleen opgeroepen door gevoelde vrijheidsbeperkingen, maar ook door onzekerheid (voor burgers, bedrijven en lagere overheden). Meer duidelijkheid kan bijdragen aan vergroting van het draagvlak voor de wetgeving en verbetering van de kwaliteit van de uitvoering. Onzekerheid wordt ook ervaren als consequenties pas na verloop van tijd helder worden en als de implicaties in de loop van de tijd ook wijzigen. Dit speelt bijvoorbeeld bij de Natuurbeschermingswet, waar de lijn eerst was: bestaand gebruik kan worden voortgezet; dat is nu niet meer het geval.

Tenslotte zij nog gewezen op een mogelijke averechtse werking van natuurwetgeving, als die door milieugroepen wordt aangegrepen om maatschappelijke ontwikkelingen tegen te houden. Dit kan het draagvlak van natuurbeleid ondermijnen. Indertijd is de milieubeweging ook tot dit inzicht gekomen en zijn milieugroeperingen selectiever geworden in het doen van beroepen op natuurwetgeving.

### **3. Wat zou er zijn gebeurd als de wetten er niet waren?**

De ecologische effectiviteit valt moeilijk hard te maken (zie algemeen). Wel geldt dat zonder de gebiedsgerichte wetgeving (Vogel- en Habitatrichtlijn, Natuurbeschermingswet, planologische bescherming, maar ook moet worden gedacht aan de Natuurschoonwet) het areaal natuur geringer en nog sterker versnipperd zou zijn geweest dan nu het geval is (preventieve werking). Zie het eerder genoemde voorbeeld van de duingebieden. Gezien de betekenis van grote eenheden natuur en ruimtelijke samenhang tussen die eenheden, zal ook in de toekomst dergelijke bescherming nodig zijn om de kabinetsdoelen.

Een ander pluspunt is dat de afweging “people- planet – profit” van plannen waarbij natuur wordt aangetast nu veel explicieter gemaakt moet worden. Vergelijk de besluitvorming van jaren geleden over de aanleg van de Botlek (natuurgebied de Beer) met de recente besluitvorming rond de tweede Maasvlakte (natuurgebieden Voordelta en duingebieden Natura 2000). In beide gevallen gaan de plannen door, maar tegenwoordig met meer aandacht voor de integrale afweging tussen natuur en economie, en voor natuurcompensatie.

## Conclusie

Het ministerie van LNV heeft drie vragen gesteld over de ecologische effectiviteit van natuurwetgeving. Op de eerste vraag wat de trends in planten- en diersoorten zijn, luidt het antwoord dat zowel de diverse planten- en diersoorten als natuurgebieden een wisselend beeld laten zien. Het totale beeld is, dat het biodiversiteitverlies van de afgelopen eeuw nog niet tot stilstand is gekomen en dat de natuur in Nederland steeds eenvormiger wordt.

Op de vraag wat er van de trends is toe te rekenen aan de natuurwetgeving, luidt het antwoord dat deze vraag erg lastig is te beantwoorden omdat natuurwetgeving interfereert met andere maatregelen, zoals beheer van bestaande natuurgebieden, inrichting van nieuwe natuurgebieden en het nemen van maatregelen om de water- en milieucondities van natuurgebieden te verbeteren. De natuurwetgeving heeft als effect dat diverse natuurgebieden behouden zijn gebleven, die zonder bescherming (deels) een andere bestemming zouden hebben gekregen voor met name woningbouw en infrastructuur. Voor sommige beschermde gebieden is aantoonbaar dat de wettelijke bescherming (gekoppeld aan beheer) tot instandhouding van specifieke soorten heeft geleid.

Het antwoord op de derde vraag (wat zou er zijn gebeurd als de wetten er niet waren?) luidt dat zonder wetgeving het areaal natuur geringer en nog sterker versnipperd zou zijn geweest dan nu het geval is. Ongetwijfeld zou dit hebben betekend dat de diversiteit aan soorten en habitats geringer zou zijn geweest.

Alles overziend concludeert het MNP dat bescherming via natuurwetgeving gezien de druk op natuur een belangrijke voorwaarde is voor het beschermen van natuur en biodiversiteit. Het MNP acht de Nederlandse natuurwetgeving in kwalitatieve zin hiervoor geschikt, maar wijst er op dat de uitvoering en handhaving verbetering behoeven. Een belangrijk signaal is dat uitvoerenden (waaronder gemeenten) de wetgeving als complex beschouwen. Wetgeving is slechts effectief in combinatie met andere instrumenten en kan worden gezien als de eerste stap die de weg vrij maakt voor milieumaatregelen of beheer, en als bepalend (kanaliserend) voor de ecologische effectiviteit van opvolgende natuurbeleidmaatregelen.



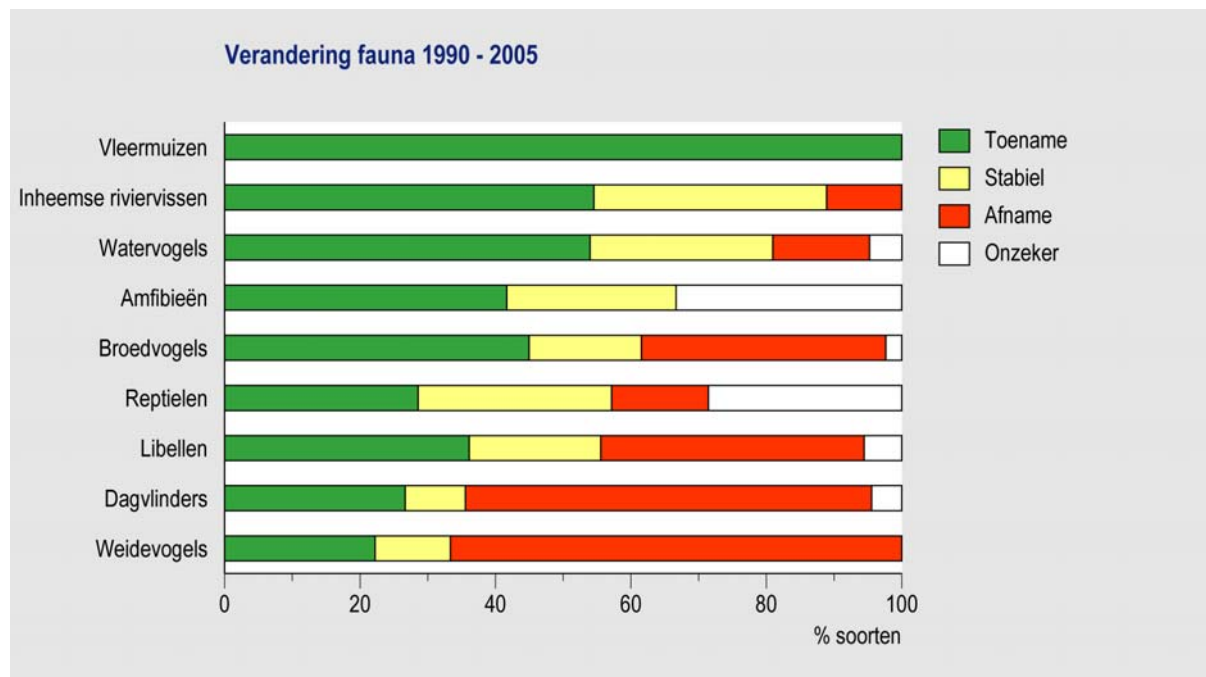
## Bijlage 1 Trends in verschillende soorten planten en dieren

### Conclusies trends:

- Het biodiversiteitverlies van de afgelopen eeuw is nog niet tot stilstand gekomen. Wel zijn er positieve ontwikkelingen.
- De soortensamenstelling van de Nederlandse natuur wordt steeds eenvormiger. De generalisten die overal voor kunnen komen nemen toe ten opzichte van de specialisten.
- De natuurkwaliteit van natuurgebieden verschilt per natuurtype. De gemiddelde trend van deze kwaliteit is in de periode 1990-2005 positief voor duinen en moeras, en negatief voor bos, heide en grasland.

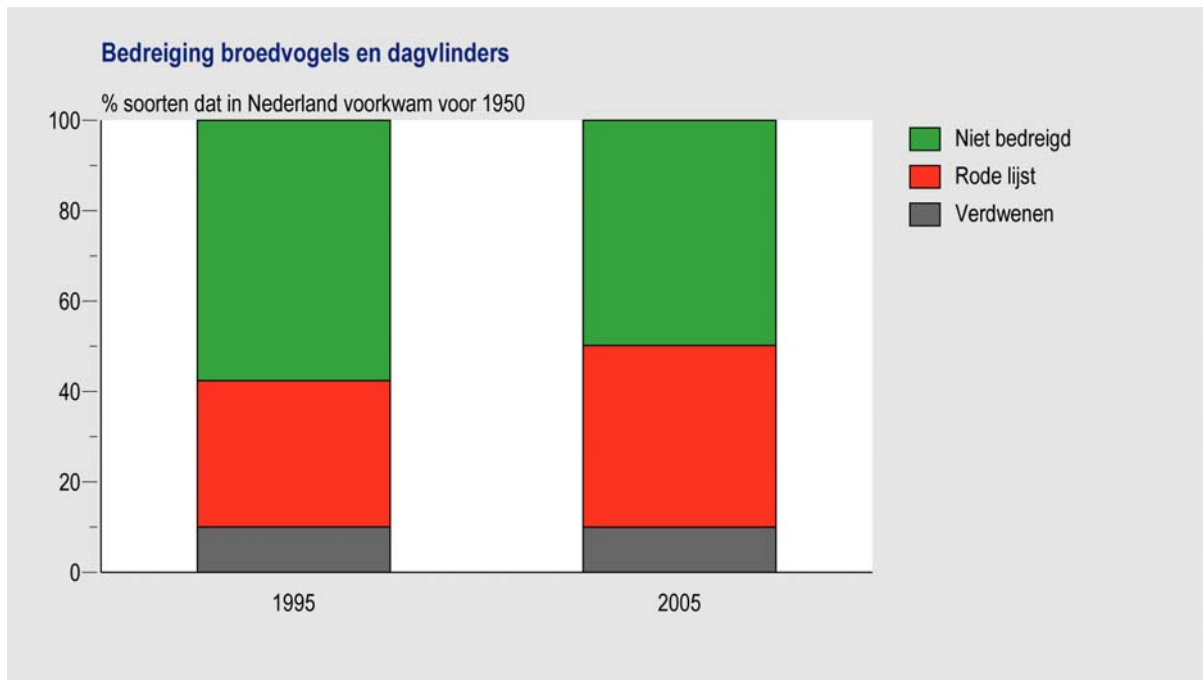
### Biodiversiteitverlies niet tot stilstand gekomen

De kwaliteit van de natuur in Nederland staat onder grote druk. Met veel planten- en diersoorten gaat het bergafwaarts, maar er zijn ook positieve ontwikkelingen. Het algemene beeld is dat er verschillen zijn in ontwikkeling tussen soortgroepen en tussen leefgebieden. Zo doen de vleermuizen, inheemse riviervissen en watervogels het goed, terwijl de dagvlinders en de weidevogels in aantal achteruit gaan (figuur 1 en figuur 2). Bijna de helft van de Nederlandse flora ging in voorkomen achteruit. De natuurkwaliteit in het agrarische gebied gaat ondanks maatregelen nog steeds achteruit; in het rivierengebied zijn daarentegen eerste tekenen van herstel.



*Figuur 1 De ontwikkeling van soortgroepen verschilt sterk in de periode 1990-2005.*

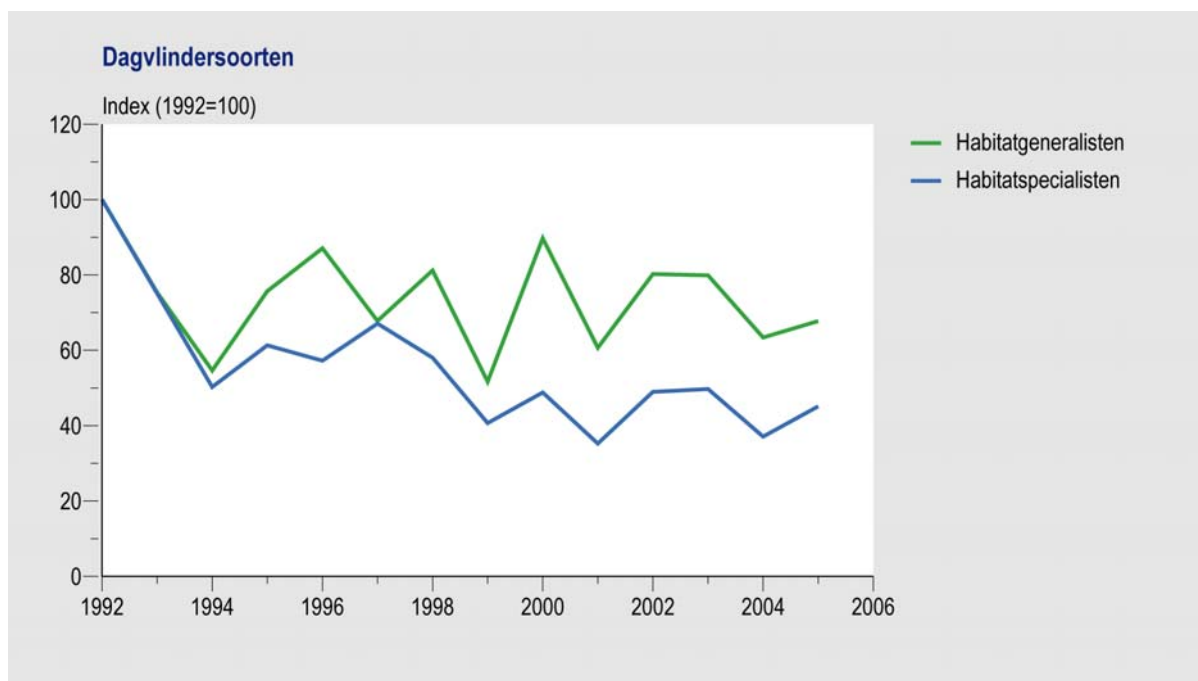
*Vleermuissoorten gingen in aantal vooruit, terwijl het merendeel van de weidevogelsoorten in aantal afnam (bron: NEM: PGO's en CBS).*



*Figuur 2 Het aantal soorten broedvogels en dagvlinders dat als bedreigd en kwetsbaar op de Rode Lijst staat, is de afgelopen tien jaar toegenomen. (Bron: LNV)*

### Nederlandse natuur eenvormiger

Sinds 1990 is de populatieomvang van soorten vogels, dagvlinders en reptielen die afhankelijk zijn van een specifiek habitat gemiddeld achteruit gegaan. De populaties van generalisten (uit dezelfde soortgroepen), die in alle habitats voor kunnen komen en kunnen profiteren van menselijke activiteiten, bleven stabiel of namen juist toe. Deze ontwikkelingen zijn sterk te zien bij heide, duinen en bossen. In moerassen lijkt de situatie op dit punt juist te verbeteren. Het gevolg van deze ontwikkelingen is dat ecosystemen een deel van hun identiteit verliezen. Ze gaan steeds meer op elkaar lijken. Ook bij dagvlinders gaan de habitatspecialisten achteruit (figuur 3), vooral de soorten van voedselarme milieus. De voornaamste oorzaak voor dit verschijnsel lijkt het verlies aan voedselarm, niet verzuurd leefgebied te zijn door overmatige aanvoer van voedingsstoffen. Een andere oorzaak is de grote afstand tussen de populaties die nog over zijn.



Figuur 3 Populaties van habitatspecialisten bij dagvlinders nemen gemiddeld meer af in omvang dan die van habitatgeneralisten (bron: CBS, NEM).

### Kwaliteit van natuurgebieden wisselend, trends in kwaliteit plussen en minnen

De diverse typen natuur verschillen in kwaliteit. Zandverstuivingen springen eruit in positieve zin: het overgrote deel van het areaal bevat veel van de kenmerkende en zeldzame soorten die er kunnen voorkomen. Daarentegen is de natuurkwaliteit in het grootste deel van een aantal graslandtypen gering, hier komen maar weinig doelsoorten voor.

Niet alleen de huidige natuurkwaliteit verschilt per type natuur, ook de trend van deze kwaliteit (zie Tabel 1). De balans van deze trend in natuurkwaliteit valt voor duin en moeras positief uit en voor bos, heide en grasland negatief. De boodschap over veranderingen in natuurkwaliteit is echter vooral een verhaal van plussen en minnen.

Tabel 1 De trend van natuurkwaliteit in de afgelopen vijftien jaar verschilt per natuurtype. De kwaliteit van moeras en duingebieden neemt toe. De dichtheid van een aantal doelsoorten neemt echter nog steeds af. De trends zijn gebaseerd op landelijke trends van doelsoorten (bron: Netwerk Ecologische Monitoring; Landelijk Meetnet Flora en Landelijke Vegetatie Database).

Natuurtype	Trend
Moeras	
Grasland	
Duin / struweel	
Heide / zandverstuiving	
Bos	

Legenda

	Afname
	Toename

Positief zijn de ontwikkelingen in de vegetatie van bijvoorbeeld bos en heide. Beheer gericht om vergrassing van heide tegen te gaan, heeft zijn vruchten afgeworpen (MNP, 2007b). Door minder kap zijn de Nederlandse bossen ouder geworden en bevatten steeds meer dood hout. Deze veranderingen in vegetatie zijn ook terug te zien in veranderingen in flora en fauna. In heide komen in de periode van 2000-2005 per gebied meer kenmerkende en zeldzame plantensoorten voor dan in de negentiger jaren. Het gaat dan om toename van planten die groeien in de jonge heiden. In bos, moeras en duin hebben vooral de vogels geprofiteerd van het nieuwe beheer. Het aantal doelsoorten vogels, dat kenmerkend is voor bossen, laat een toename zien (MNP, 2007b). Het gaat dan vooral om holenbroeders zoals spechten. Ook in moeras en duin is het aantal vogels dat bij de houtige begroeiing hoort sterk toegenomen. Het gaat bijvoorbeeld om de blauwborst, sprinkhaanzanger en tjiftjaf.

Negatieve ontwikkelingen hebben toch de overhand voor bos, heide en grasland. Zo hebben dagvlinders en veel broedvogels (nog) niet kunnen profiteren van de afname van vergrassing van de heide. Soorten die afhankelijk zijn van open gedeelten van de heide en stuifzanden, zoals de duinpieper, tapuit en het heideblauwtje, vertonen een negatieve trend. Datzelfde geldt voor plantensoorten die afhankelijk zijn van oudere heiden. Ook in bossen profiteren niet alle soorten in gelijke mate. Bosvogels zoals de gekraagde roodstaart of de fluitier worden in meer bossen aangetroffen, maar de dichtheid van deze soorten neemt gemiddeld nog steeds af. De trend van aantallen en dichtheden is voor dagvlinders ook voor bossen veelal negatief.

## Literatuur

Algemene Rekenkamer (2006) *Ecologische hoofdstructuur*. Tweede Kamer vergaderjaar 2006-2007, 30 825 nr. 1 SDU Uitgevers, Den Haag.

Algemene Rekenkamer (2007) *Bescherming van Natuurgebieden*. Tweede Kamer vergaderjaar 2007, 31 074 nr. 1 en SDU Uitgevers, Den Haag.

MNP (2006) *Natuurbalans 2006*. Publicatienummer 500402001, Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

MNP (2007a) *Natuurbalans 2007*. Publicatienummer 500402005, Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

MNP (2007b) *Perspectieven voor de Vogel- en Habitatrichtlijnen in Nederland*. Publicatienummer 500409001, Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

MNP (2007c) *Nederland Later*. Publicatienummer 500127001, Milieu en Natuurplanbureau, Bilthoven.

**Natuurwetgeving voorwaarde voor beschermen natuur**

De rijksoverheid is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de Nederlandse natuur. Daarvoor zet zij een mix in van wet- en regelgeving, richtlijnen en stimulering middels subsidies. In deze quick scan staat de vraag centraal wat de ecologische effectiviteit van de natuurwetgeving is.

Deze vraag is methodisch lastig te beantwoorden. Bescherming via natuurwetgeving is gezien de druk op natuur echter wel een belangrijke voorwaarde voor het beschermen van natuur en biodiversiteit. Het MNP acht de Nederlandse natuurwetgeving in kwalitatieve zin hiervoor geschikt, maar wijst er op dat de uitvoering en handhaving verbetering behoeven.